

DE RELEVANTIE VAN JAAP KRUIHOF VOOR DE STUDENT VAN DE 21STE EEUW

Zou het kunnen dat de droom van eeuwige waarheden ontstaat doordat de filosofen die men bestudeert om waarheden te zoeken, allang overleden zijn, en het openslaan van hun boeken een gevoel van eeuwigheid geeft? Als men een tekst van Plato leest, dan weerklinkt een visie uit een ver verleden, een echo van een wereld die zelf nooit meer zal roepen. Het systeem van Plato kan overkomen als afgesloten, eindig. Voor sommige wijsgeren zelfs perfect, net zoals de ideeënwereld die erin beschreven wordt perfect is. Deze perfectie verlamt echter: het werk is schijnbaar over, hoewel de problemen bestaan. Het is echter het oplossen van problemen dat ertoe doet, eerder dan het bouwen van luchtkastelen. Deze attitude is een wezenlijk kenmerk van de Gentse Traditie.

Het is die Gentse Traditie die in ons tijdperk aan het werk is, die traditie waarvan de professoren in een auditorium van zeshonderd man vermelden dat ze er een deel van uitmaken, maar verder niet over spreken. Die traditie is voor ons niet zoals pakweg de marxistische traditie, net omdat ze gecreëerd werd en wordt op de plaats waar wij studeren, Gent. Er zijn sporen van te vinden in de annalen van Pittsburgh en Genève, maar het centrum bevindt zich hier, te Gent, waar wij studenten in 2009 ons leven leiden zoals studenten dat altijd al gedaan hebben. Ze is nog niet duidelijk gearticuleerd als historische gegevenheid, maar dat ligt veeleer aan het feit dat ze niet voltooid is. Het werk waar Jaap Kruithof, Leo Apostel, Lucien de Coninck en Rudolf Boehm mee begonnen waren, is nog niet voltooid. Niettemin heeft ze haar verwezenlijkingen: denk maar aan werken zoals *Intimiteit* (Van Ussel, 1975), *The Cognitive Paradigm* (De Mey, 1982), *Vanuit Andromeda gezien* (Boullart, 1991), *Het Vrije Denken* (Commers, 1991), *Menselijke Kennis* (Batens, 2004) of *Het Morele Instinct* (Verplaetse, 2008). Daarmee wordt niet bedoeld dat er een lijn is die slaafs gevolgd moet worden: elk werk is subtiel anders, en draagt bovenaf de stempel van het individu dat het schreef. Niettemin zijn er een aantal gelijkenissen.

Studenten filosofie worden gevormd door de universiteit die ze kiezen. Een student in Notre Dame University zal anders gevormd zijn dan een student in Berkeley of Harvard. Filosofie wordt meer dan alle andere richtingen gevormd door mensen, omdat filosofie onder meer handelt over menselijke aspiraties, plannen en normen. Hoewel er kennis is die door heel de filosofische gemeenschap gedeeld wordt, zal de omkadering daarvan sterk verschillen. Hiermee wordt niet gezegd dat ze niet in dialoog met elkaar staan, maar de methodes die we kiezen, en de onderwerpen die we kiezen, zijn gestuwd door de traditie waarin we staan. Wie in Gent studeert, wordt nog altijd beïnvloed door die Gentse Traditie. En die Gentse Traditie werd de adem ingeblazen door onder andere Jaap Kruithof, die op 25 februari 2009 van ons heenging.

Misschien zijn er studenten aan onze richting die niet gehoord hebben van Jaap Kruithof. Dat is vooral spijtig voor hen, want dan worden ze beïnvloed door iemand die ze niet kennen. Ze weten niet welke redenen er zijn waarom de nadruk gelegd wordt op dit bepaald punt van de filosofie, en welke inzichten de lessen hier bieden. Daardoor zullen ze niet helemaal verrijkt worden door de studie die ze kozen. Zeker in verband met het project moraalwetenschap, dat nog steeds een revolutionair project is, is het cruciaal om

te zien waarom men het curriculum krijgt dat men krijgt. Gesprekken leren dat een grote groep moraalwetenschappers in de eerste jaren niet weten wat de moraalwetenschap eigenlijk inhoudt. Later krijgt men inzicht waar de moraalwetenschap over gaat, maar tegen dan zijn er een groot aantal studenten vertrokken, wat zonde is, zowel voor hen als voor de richting. Deze publicatie hoopt beginnende studenten hierover een beter beeld te geven.

Toen Jaap Kruithof overleed, heerste er onder de studenten geen verslagenheid, maar wel een gevoel van vergankelijkheid. Sommigen hadden zijn lezing voor de Kring Moraal Filosofie vorig jaar meegemaakt, waar hij furieuzer oreerde dan vele jongelui van tegenwoordig. Dit zal nooit meer gebeuren. Zo'n gevoel is geen groot gevoel, geen verlammen-de pijn, maar eerder iets wat tot nadenken stemt. Voor ons in de Kring Moraal Filosofie was het duidelijk dat de waarde van het werk van Jaap Kruithof nogmaals ter aandacht moest gebracht worden. Als wij, de studentenkring van de filosofie en moraalwetenschap te Gent, geen aandacht hadden voor het overlijden van iemand die het vak en de vakgroep zo vormde, dan hadden we eigenlijk ons bestaansrecht opgeheven.

Daarbij zijn er een aantal feiten waar we rekening mee moesten houden. Ten eerste is dit een publicatie gericht op studenten van de filosofie en moraalwetenschap te Gent. Ten tweede moesten we snel werken, om de actualiteitswaarde niet te verliezen. Ten derde zijn er al een aantal bronnen aanwezig over Kruithof waar we in de verste verte niet kunnen aan tippen. De student die over de persoon Kruithof iets wil kennen vooraleer zich op zijn grote werken te storten, kan beginnen met drie uitstekende werken: Een essaybundel van een aantal medestanders over thema's rond zijn werk: *Dwarsdenken. Omtrent Jaap Kruithof*. Een liber amicorum van vrienden rond zijn persoon: *Over Jaap Kruithof gesproken*. En een boek met een bundeling van belangrijke interviews met Kruithof zelf: *Een wereld zonder stuurman*. Elk boek belicht Kruithof vanuit een ander aspect, en elk overtreft ruimschoots wat wij studenten kunnen. We wilden niet in het vaarwater komen van deze publicaties, omdat we daardoor een redundant werk zouden maken. Dit betekent dat we al gauw weinig opties hadden. Daarnaast vreesden we dat studenten die een werk over Kruithof zagen, er niet in zouden lezen, omdat dit niet in hun directe leven toepasbaar was. Dit probleem hebben we besloten te omzeilen door interviews af te nemen van maatschappelijke en academische personen die bij hen wel bekend zijn, en waar ze wel over zouden lezen, omdat ze direct ertoe betrokken zijn. Kruithof gaf les welhaast drie generaties terug, maar de mensen die we gecontacteerd hebben, zijn door de studenten wel gekend. Een student zal eerder over hen lezen, al was het maar om te kunnen inschatten hoe de professoren denken, met het oog op het begrijpen van de cursussen. Dit was de directe aanleiding voor deze format.

Wat onze hoop is, is dat door professoren van allerlei slag te interviewen, er een lijn duidelijk wordt. Die lijn valt dan te traceren tot het werk van Jaap Kruithof. En zo zal de student inzien hoe belangrijk Jaap Kruithof was. Hij wordt geleid door het werk van de professoren van nu tot Jaap Kruithof zelf, en van Kruithof terug naar de professoren. Zo zal de Gentse Traditie voor hem of haar iets tastbaarder worden. Hij of zij zal als het ware zelf onderzoeken wie Jaap Kruithof was.

Deze methode is onzeker. Er is iets wat opvalt. Dat is dat op het eerste zicht het helemaal niet gaat over Kruithof, maar over wat deze of gene professor doet. En als ik een inter-

view lees, dan denk ik dat ik gefaald ben in mijn streven om Kruithof te introduceren aan de studenten. Maar als ik ze alle twaalf na elkaar lees, dan is er zowel een discordantie als een concordantie. Er loopt een lijn doorheen de interviews, en die lijn gaat wél over Kruithof. Maar de meningen lopen soms uiteen, net als de evaluaties. Dit daagt de student uit, om zelf te zoeken over Kruithof en na te denken over zijn nalatenschap. Gaandeweg groeide bij het presidium de gedachte dat we konden vragen aan Ethiek & Maatschappij of we samen met hen iets konden uitgeven, omdat ze in het begin van het academiejaar ons voortreffelijke academische tijdschriften verstrekken om aan de nieuwe studenten uit te delen. Met hen is er een vruchtbare samenwerking ontstaan. Dit heeft wel tot gevolg dat wat voor de studenten bedoeld is, ook door een veel breder en kritischer publiek gelezen wordt. We hebben in de interviews de nadruk gelegd op thema's die belangrijk zijn voor de student van tegenwoordig: het statuut van de moraalwetenschap, de politieke situatie en het statuut van de filosoof in de maatschappij. Deze publicatie zal ongetwijfeld nuttig zijn als kennismaking met vooraanstaande professoren van nu. Deze intentie verklaart tevens het ontbreken van namen die eigenlijk niet hadden mogen ontbreken. Ik denk aan Eric Goeman, Jacques De Visscher, Magda Michielsen, etc. Iemand als Kruithof heeft zoveel mensen beïnvloed dat men onmogelijk een exhaustieve lijst kan creëren.

Ik heb niet geantwoord op de vraag waar die Gentse Traditie uit bestaat. Zoiets zou een grondige studie vereisen. Niettemin denk ik dat het doorlezen van deze publicatie een beeld zal oproepen, dat voorlopig zal volstaan. Dit is de eerste stap: het KMF verbindt zich eraan om aan de nalatenschap van Jaap Kruithof, Leo Apostel, en allen die die Gentse Traditie verder voorgedragen hebben, te herinneren. In dit opzicht zullen er later in ons vaste tijdschrift, Van Stof tot Nadenken, boekbesprekingen of bespiegelingen volgen. Voor wie niet kan wachten, is er in dit werk een bibliografie opgenomen, zodat men weet wat men allemaal kan lezen.

Mij is alvast duidelijk geworden wat de relevantie van Jaap Kruithof is voor de maatschappij, voor de moraalwetenschap en voor een filosoof. Door zijn nadruk op grondige analyse, doorwrochte synthese en geëngageerd denken zal hij blijvend een rolmodel zijn voor elke filosoof die zijn vak serieus wil nemen. Zijn werken, en dan vooral *De Zingevoer* en *Eticologie*, bieden inzichten waar antropologen en ethici zich blijvend mee kunnen verrijken. Het werk is nog niet af, maar ook dat is een teken van de relevantie van Kruithof: men kan aan zijn project verder werken.

Er heerst een diepe verslagenheid onder de mensen. Pessimisme en cynisme heersen in Europa en de wereld. Pessimisme over het klimaat, over de economie, over de voortdurende degradatie van de menselijke waardigheid ten voordele van een eng economisch of nationalistisch denken, enzovoort. Dit verlamt menig goedmenend mens, waardoor hij zichzelf steeds meer afsluit van de zaken die moeten gedaan worden. Jaap Kruithof deed daar niet aan mee. Hij bleef hopen, en bleef strijden, zich welbewust van de volgens hem verslechterende situatie. Het is een strijd die we misschien nooit kunnen winnen, maar als we opgeven, zijn we zeker dat we verliezen. En verlies is vanuit menselijk opzicht onacceptabel. Ook hierin is Kruithof een rolmodel voor de generatie waar de klappen zullen vallen.

Ik wil Ethiek en Maatschappij bedanken voor hun steun. Professor Koen Raes begeleidde ons doorheen heel het proces. Zonder hem zou dit nooit gelukt zijn. Ik wil tevens alle professoren danken voor hun bereidheid een interview te laten afnemen. Ik hoop dat ze mild gestemd zullen zijn over het resultaat. Tevens bedank ik mijn team, die me deze twee maanden bijstond: Eva Morre, Simon Huijghe, Stijn Cooman en Wouter Helsen. Ook dank aan Carine Blomme, die de correspondentie met professor Hubert Dethier vergemakkelijkte, professor Mark Janse om te helpen met het citaat van Aeschylus en Egon Vlerick voor de hulp op het vlak van informatica.

Wanneer ik de Blandijn aanschouw, dan staat er niet alleen een lelijk, kaal en oud gebouw. Voor me staat het decor van een grootse tijd, waar eminente denkers samen voortbouwden aan een menselijke wereld, en een wetenschappelijk project. Het is mijn hoop dat ik een echo heb kunnen opwekken, om de volgende studenten die de Blandijn betreden met die droom te vervullen.

Constantijn Vermaut,
Studiepraeses Kring Moraal Filosofie

*“Is Jaap Kruithof in eerste plaats een profetische of in eerste plaats een contemplatieve natuur? Is hij een mens van en voor groepen of een eenzame? Is hij een kunstenaar die zich gedwongen heeft tot ethiek en politiek of het omgekeerde? Is hij een schrijver of een spreker? Is hij een grootburger of een volksmens? Of is hij dat alles, in spanning en in tegenstrijd? Ik herhaal het: onze relatie, maar korte en partiële ontmoetingen staan mij niet toe om meer te doen dan vragen te stellen en vermoedens te opperen. Hij is echter zeker wat sommige van mijn joodse vrienden vroeger noemden **ein Mensch**.”*
(Apostel, Commers 1996:25)